

Сила успіху

КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СКЛАДОВОЇ БЕЗПЕКИ
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ

Наукова робота під шифром «*сила успіху*» присвячена оцінці основних, ключових показників фінансової складової безпеки розвитку промислового підприємства.

В роботі обґрунтовано необхідність розгляду саме фінансової складової безпечного розвитку промислового підприємства, наведені основні положення фінансової діяльності в умовах кризи.

Наведені та обґрунтовані основні ключові показники для оцінки фінансової складової безпеки розвитку промислового підприємства.

Робота складається з вступу, двох частин, висновків та переліку літературних джерел

**ПРОМИСЛОВЕ ПІДПРИЄМСТВО, КЛЮЧОВІ ПОКАЗНИКИ, КРИЗА,
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ**

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА	6
1.1. Теоретичні засади управління фінансової складової безпеки розвитку промислового підприємства	6
2. ДОСЛІДНИЦЬКА ЧАСТИНА	12
2.1 Аналіз функціонування металургійної галузі України	12
2.2 Формування системи ключових показників оцінки фінансової складової безпеки розвитку промислового підприємства	18
ВИСНОВКИ	20
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	22
ДОДАТОК А	24

ВСТУП

Фінансово-економічні кризи, які протягом останніх років спостерігаються на світовому і внутрішньому ринках, негативно впливають на фінансово-господарську діяльність таких складних соціально-економічних систем, як промислове підприємство - його потенціал та розвиток. Стан кризи призводить до погіршення взаємозв'язків з контрагентами, скороченням обсягів реалізації продукції, рівнів платіжної дисципліни та ін., що в свою чергу впливає на кінцевий результат діяльності підприємств – зниження доходу, при оптимістичному розвитку подій, та банкрутство з подальшим припиненням своєї діяльності при песимістичному розвитку подій. Перебуваючи під впливом неоднорідного та мінливого зовнішнього середовища, для забезпечення ефективності свого функціонування та розвитку підприємство повинно володіти визначеним ступенем гнучкості й адаптаційними здібностями для використання можливостей функціонування в умовах, що склалися [13].

У зв'язку з цим, в умовах нестабільності ринкового середовища із притаманними йому високим ступенем невизначеності, різноспрямованістю та динамічністю економічних перетворень, ресурсним дефіцитом та іншими несприятливими факторами впливу на функціонування підприємств актуальним питанням є розгляд заходів щодо ефективного управління його фінансово-господарською діяльністю в різних умовах функціонування. Перед підприємствами перш за все, виникає актуальне завдання внутрішньої самооцінки та прогнозування свого стану з точки зору виконання власних фінансово-господарських функцій, тобто забезпечення економічної безпеки виробництва від проявів зовнішнього та внутрішнього походження, створення системи індикаторів безпеки розвитку, обґрунтування порогових їх значень в умовах кризи та прийняття управлінських рішень щодо протидії загрозам.

Таким чином, метою роботи є визначення та обґрунтування ключових показників оцінки безпеки розвитку промислових підприємств.

Проблема управління фінансово-господарською діяльністю підприємств достатньо широко представлена в роботах зарубіжних науковців, зокрема таких як: Г. Александер, Е. Гілл, С. Вайт, Дж. К. Ван Хорн, В.В. Ковальов, О.С.

Стоянова, Д. Ханн Е. Хілферт, У Шарп. Серед вітчизняних вчених-економістів дослідженнями фінансово-господарської діяльності підприємств займаються такі провідні вчені, як: Т.А.Васильєва [3], І.А. Бланк [2], А.В. Гриньов [4], С.В. Юхимчук, О.М. Ястремська [6] та ін. Але на сьогодні склалася дуже складна ситуація в розвитку фінансово-господарської діяльності підприємств, що пов'язано із фінансовими світовими та внутрішніми кризами. Це потребує більшої уваги до системи показників оцінки в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання, її удосконалення. Відтак, розгляд безпечного розвитку вкрай важливе для всіх промислових підприємств.

2. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1. Теоретичні засади управління фінансової складової безпеки розвитку промислового підприємства

В кризові періоди функціонування найбільшу небезпеку для підприємств складають втрата його потенціалу (виробничого, технологічного, науково-технічного та кадрового), як основного фактора життєдіяльності підприємства, його можливостей. При цьому виникають такі умови господарювання, що підприємства не в змозі забезпечувати процес відтворення. Ресурси підприємство може придбати тільки виходячи з результатів своєї діяльності (амортизаційних відрахувань, прибутку), а також за рахунок позичкового капіталу. Але в кризових умовах обидва джерела для підприємства, частіш за все, стають закритими. На сьогодні більшість вітчизняних підприємств є збитковими, переживають глибокий спад виробництва й знаходяться на грані банкрутства.

Жодне підприємство не може відчувати себе в економічній безпеці, якщо його продукція не затребувана ринком; жодне підприємство, що виробляє засоби виробництва, не може відчувати себе в безпеці, якщо відбувається тривалий спад у технологічному розвитку країни.

Зараз спостерігається чітко виражена тенденція втрати промисловими підприємствами здатності виробництва складної та наукомісткої продукції, причому не тільки нової, але й тій, що випускалася раніше в умовах стабільного розвитку економіки. Це означає, що під загрозою перебуває технічне переозброєння виробничого апарату таких базових галузей економіки, як машинобудування, енергетика, транспорт, металургія, хімія, видобуток корисних копалин і т.д., так як у міру зносу активної частини основного капіталу цих галузей їх повноцінне заміщення новим вітчизняним обладнанням буде утруднене або неможливо (адже промисловість більш ніж на 80% укомплектована машинами та обладнанням саме вітчизняного виробництва. Їх заміна масовими імпортними закупівлями з фінансової точки зору навряд чи здійсненна).

Багато підприємств цих галузей просто зупиняться, бо їх складне устаткування (наприклад, в енергетиці) має, по-перше, тривалий цикл

виготовлення і, друге, не буде достатніх виробничих потужностей, щоб відшкодувати обвальне вибуття основних виробничих фондів.

До комплексу проблем і основних причин поточного неблагополуччя багатьох вітчизняних промислових підприємств в сучасних умовах функціонування, необхідно віднести:

- незатребуваність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, що криється в її низькій конкурентоспроможності;
- виснаження інвестиційних ресурсів, посилення фінансовою кризи, інфляція, руйнування грошового обігу, витратами діючої системи оподаткування товаровиробників;
- невиконання державою своїх зобов'язань з оплати замовлень для своїх потреб;
- неефективних способах інституціональних перетворень, які спричинили фрагментацію багатьох колись єдиних виробничих комплексів на більш дрібні, відокремлення останніх і, як наслідок, зростання трансакційних витрат на кожному переділі не менше ніж на 20% і відповідне подорожчання продукції;
- митні і валютні бар'єри на кордонах країн СНД, що зруйнували їх колись єдиний економічний простір, та ін.

Все це вилилося в нездатність більшості підприємств самостійно і ефективно увійти в організований ринок і запустити ринковий механізм господарювання.

У підприємств утворилася непосильне для них дебіторська та кредиторська заборгованість, головним винуватцем якої є уряд, який часто не оплачує продукцію, виготовлену за його ж замовлення для державних потреб, що веде до каскаду неплатежів по ланцюжку міжгалузевих зв'язків. Немає коштів і можливостей поповнювати оборотний капітал. У результаті виробничий і науково-технічний потенціал підприємств вже тривалий час знаходиться в стані прогресуючої деградації, висококваліфікований кадровий склад йде у пошуку кращого докладання сил і здібностей, немає робітників і

фахівців для обслуговування технологічного обладнання та збереження інфраструктури.

Втрата керованості економікою зумовила різке погіршення умов господарювання підприємств. Як наслідок для діяльності підприємств стали фінансовий та інвестиційний кризи, які посилили ряд деформаційних процесів в відтворювальній структурі їх капітальних вкладень. Серед них потрібно виділити наступні:

- по-перше, різке зниження інвестиційної та інноваційної активності не забезпечує процес відтворення. Майже повністю припинилося оновлення активної частини основних фондів, наростає процес їх знецінення та «проїдання», особливо їх активної частини: машин, обладнання, що є об'єктом інновацій. Амортизація не покриває витрат на відновлення фондів, потоки фінансових ресурсів відриваються від реального виробництва, а інвестори через тривалий цикл повернення капіталу й економічної нестабільності не зацікавлені в його високоризиковому інвестуванні. На тлі прискороеного старіння парку машин і устаткування це спричиняє швидке скорочення виробничого і технологічного потенціалу, наявних потужностей;

- по-друге, придушення попиту і відповідне відсутність замовлень, відсутність прибутку у підприємств, до того ж з'їдається високою інфляцією і зростанням цін на матеріали, енергію, комплектуючі і т.д., висока банківська ставка, зниження амортизаційних відрахувань сприяють тому, що навіть ті незначні внутрішні ресурси, якими володіють підприємства не мають економічної мотивації для підтримки відтворення. Їх вигідніше направляти на поточне споживання;

- по-третє, різке скорочення і навіть повне припинення фінансування державою науково-дослідних робіт в галузі високих технологій, відсутність у підприємств власних коштів перешкоджає випереджальному створенню науково-технічних заділів - основи технологічного розвитку.

Всі перелічені причини та наслідки фінансової кризи на фінансово-господарську діяльність підприємств підтверджують думку автора про

необхідність покращення управлінської складової через впровадження системи економічної безпеки.

Важливим аспектом дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є аналіз функцій, які реалізовує цей механізм. До складу основних функцій механізму управління фінансовою безпекою підприємства можна віднести планування (програмування і прогнозування), організацію і регулювання, стимулювання і контроль (рис.1).

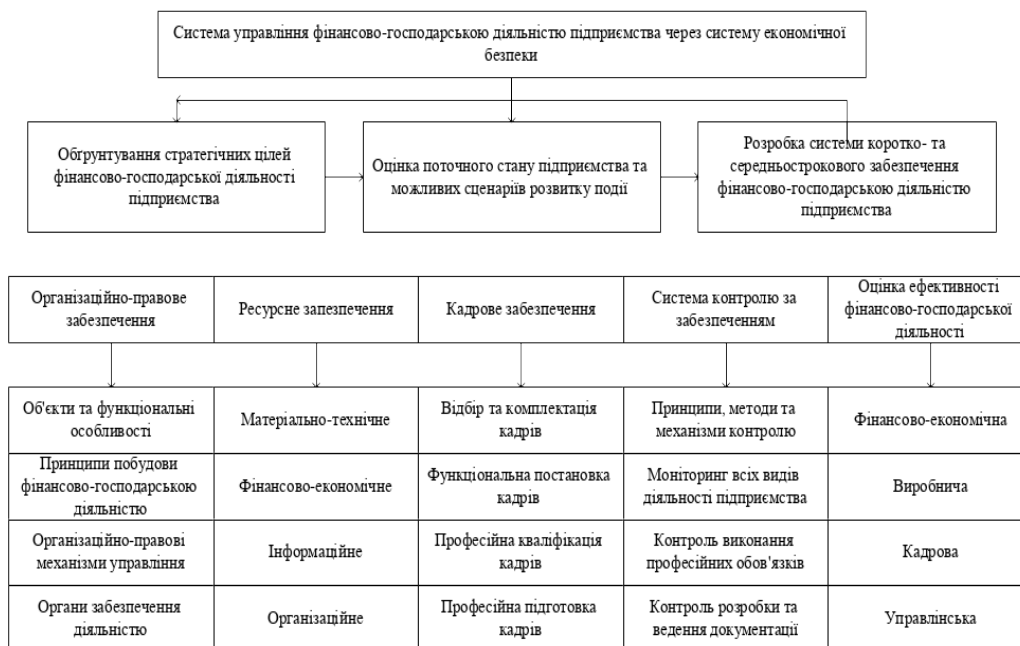

Рис. 1. Система управління фінансово-господарською діяльністю підприємства [13]

Управління фінансово-економічною безпекою підприємства спрямоване на виконання трьох задач:

- встановлення системи економічних інтересів підприємства, які потребують захисту в процесі функціонування підприємства, зокрема пошук ефективних методів максимізації ринкової вартості підприємства;
- ідентифікація та прогнозування внутрішніх і зовнішніх загроз реалізації економічних інтересів підприємства;
- забезпечення ефективної нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства.

Враховуючи задачі, які постають перед системою фінансово-економічної безпеки, процес управління фінансовою безпекою підприємства можна

поділити на такі етапи:

Розроблення системи пріоритетних фінансово-економічних інтересів. Система фінансово-економічних інтересів повинна включати стратегію розвитку підприємства, його місію.

Аналіз загроз економічній безпеці підприємства. Цей етап включає такі операції, як виокремлення множини загроз фінансовій безпеці підприємства, оцінювання ймовірностей їх настання, розрахунок розміру можливих збитків від реалізації сподіваних або реальних загроз, також дослідження часткових чинників, які спричинили настання збитків.

Оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства. Процес оцінювання рівня фінансово-економічної безпеки підприємства включає такі кроки (табл. 1):

Таблиця 1

Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки розвитку промислового підприємства [13]

Етап	Зміст етапів моніторингу
1	Ідентифікація підприємства (суб'єкта господарювання) та об'єкту моніторингу
2	Формування системи фінансово-економічних показників оцінки безпеки розвитку підприємства з урахування специфіки його діяльності та стратегій розвитку
3	Аналіз відповідності реального стану фінансово-економічної діяльності показникам економічної безпеки підприємства
4	Визначення факторів, які характеризують позитивні та негативні напрямки розвитку підприємства
5	Моделювання та формування сценаріїв розвитку подій з урахуванням можливих зовнішніх та внутрішніх загроз
6	Розробка заходів з нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства
7	Прийняття управлінських рішень з нейтралізації загроз та підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства

- вибір критерію ефективності фінансово-економічної безпеки, який характеризує ступінь наближення підприємства до безпечного стану;
- побудова множини показників (індикаторів) фінансової безпеки;
- визначення порогових значень показників (індикаторів);
- моніторинг вибраних показників і зіставлення їх фактичних значень із пороговими;

- визначення інтегрального рівня фінансової безпеки підприємства за обраними показниками.

Розроблення комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки та рекомендацій щодо впровадження їх на практиці.

Бюджетне планування реалізації розробленого комплексу заходів із забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Реалізація запланованих заходів у процесі здійснення господарської діяльності підприємства.

Контроль за ходом реалізації запланованих заходів щодо забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки підприємства.

Пропонований методичний підхід до аналізу стану підприємства дозволяє достатньо повно дослідити фактори, які загрожують економічній безпеці підприємства, та цілеспрямовано провести необхідний моніторинг, системно проаналізувати соціально-економічну ситуацію, обґрунтовано приймати управлінські рішення.

2. ДОСЛІДНИЦЬКА ЧАСТИНА

2.2 Аналіз функціонування металургійної галузі України

Металургійна галузь промисловості є найбільш старою та розвиненою галуззю на сьогодні в Україні. Більш стрімкого розвитку металургія набула в 50-70-ти роки ХХ сторіччя під час всебічної індустріалізації народного

господарства. Після здобуття незалежності Україна успадкувала від колишнього СРСР потужний гірничо-металургійний комплекс, який за своїми масштабами становив понад 35% колишнього загальносоюзного гірничо-металургійного комплексу. Але, наслідками затяжної фінансово-економічної кризи 1991–1995 рр., стали скорочення внутрішнього попиту, втрата обсягів виробництва основних видів металопродукції: чавуну, сталі, прокату, - практично вдвічі. Проте, бажання вижити в ринкових умовах, що тільки формуються, переорієнтувала чорну металургію на експорт [12].

Сьогодні підприємства металургійної галузі виявилися не готовими до всіх викликів, пов'язаних зі світовою кризою, насамперед надвиробництвом чорних металів, падінням попиту на металопродукцію низької якості, посиленням конкуренції й появою нових гравців на світових ринках: Китаю, Індії й Південної Кореї [9]. Крім того, роками накопичувалися системні проблеми, пов'язані з необхідністю технічного й технологічного переоснащення виробництва, поліпшення якості чорних металів, випуску нових видів сталі й прокату. Металургійні підприємства України в порівнянні з розвинутими країнами миру характеризуються істотним технологічним відставанням і підвищеною енергоємністю. Їхнє устаткування сильно зношене, а технології морально застаріли [9].

Незважаючи на вищесказане, у 2018 році країна посідала 11 місце за обсягом виробництва сталі і 3 місце — за обсягом експорту металопродукції та є одним з лідерів серед країн-виробників чорних металів у світі. Металургія України входить до десятки найбільших виробників і експортерів металу. Понад 80% металопродукції експортується до країн Європи, Азії, Близького Сходу, Південної Америки [1, 5] (табл. 1).

Таблиця 2

**Вартість реалізації металопродукції підприємств
металургійної галузі на експорт, млн. дол. США [5]**

Продукція	8 міс. 2018	8 міс. 2019	Зміна, % 2019/2018
Сировинні матеріали, в т.ч.:	1534,4	1190,38	-22,42
чавун	737,3	507,94	-31,11
феросплави	696,9	668,05	-4,14
брухт чорних металів	98,2	10,26	-89,55
інші сировинні матеріали	1,9	4,11	116,32
Напівфабрикати	2166,5	2069,03	-4,50
Прокат, в т.ч.:	3248	2989,6	-7,96
Труби сталеві	484,6	475,7	-1,84
Металовироби	99,19	93,51	-5,73
Всього	6948,9	6249,01	-10,07

З таблиці 2 можна побачити певну зміну в реалізації металопродукції на експорт протягом 8 місяців 2018 – 8 місяців 2019 років. Загальна сума реалізації знизилася за визначений період на 10,07%. Значне погіршення показників відбулося за рахунок зниження обсягів реалізації чавуну та брухту чорних металів -31,11% та -89,55% відповідно. Але в цілому, можна стверджувати про незначне коливання обсягів реалізації металопродукції на експорт.

На сьогодні гірничо-металургійний комплекс України є повною технологічною системою, що складається з підприємств з видобутку і переробки залізорудної сировини, виробництва коксу і феросплавів, виплавки чавуна і сталі, а також з підприємств з виробництва прокату.

Гірничо-металургійний комплекс України включає: 15 металургійних комбінатів і заводів, на частку яких припадає близько 98% національного виробництва сталі і 100% виробництва передільного чавуну; 3 феросплавних заводи; 14 гірничодобувних підприємств; 12 коксохімічних заводів; 13 заводів з виробництва вогнетривів; 20 метизних заводів; 8 підприємств з виробництва труб і 134 підприємства, що організували виробництво труб.

Підприємства гірничо-металургійного комплексу України постачають на світовий ринок: залізорудну сировину, у тому числі концентрат, окатиші і кускову руду, феросплави, чавун, напівфабрикати (квадратну заготовку, сляби, трубну заготовку), готовий прокат, в тому числі плоский гарячекатаний і холоднокатаний прокат в рулонах і листах, рейки, арматурну сталь і катанку,

профільний прокат, а також вироби подальшого переділу - сталеві труби, металовироби, прокат з покриттями та ін.

Протягом останніх п'яти років спостерігається значне збільшення реалізації металопродукції на внутрішньому ринку (табл. 3, рис. 2).

Таблиця 3

Виробництво та реалізація металопродукції підприємств металургійної галузі (внутрішній ринок), млн. грн. [5]

	2014	2015	2016	2017	2018
Металургійне виробництво	208524,2	125567,5	125009,4	354584,7	418210,3
Виробництво чавуну, сталі та феросплавів	173309,9	104255,5	106868,3	296972,1	345303,1
Виробництво труб, порожнистих профілів і фітінгів зі сталі	18738	10169,9	7478,6	25289,6	33054,4
Виробництво іншої продукції первинного оброблення сталі	4810,1	2479	3025,6	9407,7	10495,3

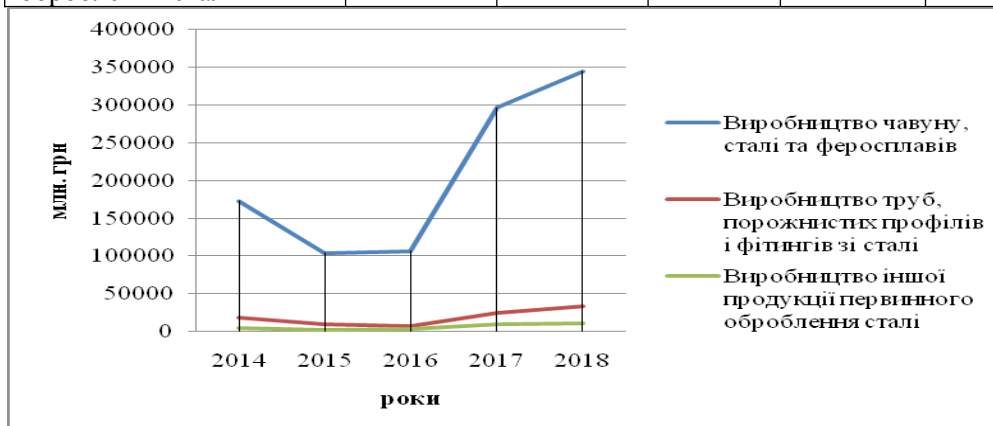

Рис. 2. Виробництво металопродукції підприємств металургійної галузі за 2014-2018 р.р. [5]

За результатами представленими в табл. 3 та рис. 2 можна спостерігати, що з 2014 по 2018 р.р. обсяги металургійного виробництва збільшилися практично вдвічі: з 208524,2 млн. грн. до 418210,3 млн. грн. На такі зміни, в більшості, вплинуло зростання обсягів виробництва та реалізації чавуну, сталі та феросплавів. Так, якщо в 2015-16 р.р. спостерігається зниження рівня реалізації металопродукції, то в 2017-18 р.р. – стрімке збільшення цієї продукції

до 345303,1 млн. грн. Виробництво прокату практично не змінилося протягом останніх п'яти років.

Загалом можна визначити вплив діяльності металургійної галузі в промисловому комплексі України (табл. 4).

Таблиця 4

**Показники діяльності металургійної промисловості
за 2014-2018 р.р. [5]**

Показники	2014	2015	2016	2017	2018
Частка металургії в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	16,6	15,7	14,8	15,7	16,2
Частка металургії в загальному обсязі товарного експорту, %	28,3	24,8	22,9	23,4	24,6
Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб	272	244	218	207	190
Темпи зростання прямих іноземних інвестицій, % до попереднього періоду	65,0	70,3	101,8	104,9	101,6
Частка металургійних підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, в загальній кількості металургійних підприємств, %	17,3	17,5	21,7,	18,9	н/д

Частка металургії в загальному обсязі реалізованої промислової продукції протягом 2014-2018 р.р. складає в середньому 16%. Причому частка металургії в загальному обсязі товарного експорту коливається від 23,4% до 28,3%. При зниженні середньооблікової кількості працівників задіяних в металургійній галузі з 272 тис. осіб до 190 тис. осіб все ж таки спостерігається зростання обсягів прямих іноземних інвестицій. Але, частка металургійних підприємств, які займалися інноваційною діяльністю протягом періоду, що аналізується залишається незначною і складає в середньому 17% від загальної кількості металургійних підприємств.

Водночас, враховуючи високу залежність роботи української чорної металургії від ситуації на світовому ринку, яка, як зазначалося вище, складна й

неоднозначна, закономірно постає питання про перспективи розвитку вітчизняного металургійного виробництва.

Взагалі металургійна галузь промисловості представляє собою складну, фондоемну, енергоємну, високо витратну систему. Тому, для виходу з ситуації, що склалася на сьогодні, необхідно переглянути всю систему управління нею. Перш за все, необхідним є освоєння нового сегменту світового ринку вітчизняними підприємцями. Але для цього, необхідним є залучення великої кількості інвестицій в інноваційні проекти для підвищення якості металургійної продукції та збільшення конкурентних переваг відносно світових лідерів виробництва аналогічних видів продукції. Важливим також є підвищення рівня державного фінансування таких проектів.

Ще одним пріоритетним напрямом розвитку вітчизняної металургійної галузі є, як зазначають експерти, відмова або скорочення обсягів продажу напівфабрикатів і сировини та перехід до експорту металопродукції з високою часткою доданої вартості. Однак, зазначається, що ця стратегія, за умов глобального скорочення попиту на металургійну продукції не може служити панацеєю для наших металургійних підприємств [9].

Виробництво інноваційної металургійної продукції вимагає й вищої кваліфікації персоналу. Але, збільшення витрат на оплату праці (на сьогодні доля витрат в собівартості металургійної продукції на оплату праці операційного персоналу складає в середньому 8%), оновлення основних фондів, впровадження новітніх технологій, в свою чергу, підвищує в рази витрати на виробництво та реалізацію металопродукції. Одним з дієвих виходів з ситуації, що склалася є надання нових пільг вітчизняним металургійним підприємствам, оскільки ця галузь відіграє надзвичайно велику роль в українській економіці і при цьому вона змушена працювати за вкрай несприятливої кон'юнктури ринку [9]. Тобто подібна аргументація нерідко виступає банальним інформаційним прикриттям лобіювання корпоративних інтересів. Хоча, з іншого боку, раціональна диференціація товарної структури виробництва, у тому числі, і

металургійного завжди була одним з надійних засобів страхування бізнесу та запоруки його ефективності.

Таким чином, аналіз діяльності металургійної галузі показав значний її вплив на весь промисловий комплекс України. Сучасний стан світового ринку свідчить про глобальні скорочення попиту на металопродукцію. В цих умовах приходится функціонувати й вітчизняному металургійному виробнику. Наряду із збільшенням обсягів реалізації металопродукції на внутрішньому ринку, спостерігається зниження долі експортної продукції. Причинами цього стали: зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняної металопродукції, підвищення ціни на неї та поява на світовому ринку нових потужних конкурентів: Китаю, Індії й Південної Кореї.

Але, вважаємо, що для подальшого розвитку металургійної галузі, необхідним є:

- відмова або скорочення обсягів продажу напівфабрикатів і сировини та перехід до експорту металопродукції з високою часткою доданої вартості;
- пошук нових світових ринків збуту металопродукції;
- підвищення кваліфікації робітників зайнятих в операційній діяльності металургійних підприємств та підвищення рівня мотивації праці
- отримання нових податкових та бюджетних пільг вітчизняними металургійними підприємствами.

Це потребує визначення основних критеріїв безпеки їх розвитку.

2.2 Формування системи ключових показників оцінки фінансової складової безпеки розвитку промислового підприємства

До умов високої конкурентної боротьби підприємство може адаптуватися лише при розгляді безпеки розвитку діяльності, як необхідною передумові

стабільного тривалого розвитку та підвищення конкурентоспроможності. Аналіз сучасних методик управлінського аналізу є підставою для формування автором системи показників. Саме у цій комбінації класичні показники різноманітних видів аналізу дозволяють оцінити рівень безпеки розвитку промислових підприємств та її фінансової складової, що є об'єктивною основою розробки та реалізації управлінських рішень в сучасних економічних умовах (додаток А).

Система показників оцінки безпеки розвитку промислового підприємства включає чотири групи, до яких відносять:

- показники використання виробничих ресурсів. Необхідно мати інформацію про реальну ситуацію за рівнем наявності, якості та використанням виробничих запасів, матеріальних і трудових ресурсів;

- показники продажу продукції. На підставі отриманих даних з оцінки використання виробничих ресурсів, повинно бути обґрунтовано можливість підвищення рівня обсягу виробництва та реалізації продукції, зниження (або підвищення) рівня собівартості, підвищення якості продукції;

- показники ефективності господарської діяльності. Класичні показники прибутку та рентабельності повинні надати відповідь про існуючий стан ефективності діяльності господарюючого суб'єкта, який пов'язано безпосередньо з показниками оцінки попередніх двох груп;

- за допомогою показників фінансового стану підприємства необхідно надати відповідь на питання фінансової складової діяльності підприємства, а саме: наявність фінансових ресурсів підприємства, можливість отримання додаткових залучених коштів та їх повернення, самостійність фінансування інноваційних заходів та ін.

Комплексний системний підхід до використання представлених показників надасть можливість оцінити рівень безпеки розвитку підприємства та його адаптацію до зміни зовнішніх та внутрішніх факторів впливу, а надалі й можливість впровадження управлінських рішень.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження виявлено, що фінансово-економічні кризи, які протягом останніх десяти років спостерігаються на світовому і внутрішньому ринках, негативно впливають на фінансово-господарську діяльність підприємств.

Виявлено комплекс проблем і основних причин поточного неблагополуччя багатьох вітчизняних промислових підприємств, до яких слід віднести: незатребуваність продукції; виснаження інвестиційних ресурсів; невиконання державою своїх зобов'язань; неефективні способи інституціональних перетворень; митні і валютні бар'єри на кордонах країн СНД.

Всі перелічені причини та наслідки фінансової кризи на фінансово-господарську діяльність підприємств підтвердили необхідність покращення управлінської складової через впровадження системи фінансово-економічної безпеки розвитку. Важливим аспектом дослідження механізму управління фінансово-економічною безпекою підприємства є аналіз функцій, які реалізовує цей механізм.

Пропонований методичний підхід до аналізу стану підприємства дозволяє достатньо повно дослідити фактори, які загрожують економічній безпеці підприємства, та цілеспрямовано провести необхідний моніторинг, системно проаналізувати соціально-економічну ситуацію, обґрунтовано приймати управлінські рішення.

Аналіз діяльності металургійної галузі показав значний її вплив на весь промисловий комплекс України. Сучасний стан світового ринку свідчить про глобальні скорочення попиту на металопродукцію. В цих умовах приходиться функціонувати й вітчизняному металургійному виробнику. Наряду із збільшенням обсягів реалізації металопродукції на внутрішньому ринку, спостерігається зниження долі експортної продукції. Причинами цього стали: зниження рівня конкурентоспроможності вітчизняної металопродукції, підвищення ціни на неї та поява на світовому ринку нових потужних конкурентів: Китаю, Індії й Південної Кореї.

Але, вважаємо, що для подальшого розвитку металургійної галузі, необхідним є:

- відмова або скорочення обсягів продажу напівфабрикатів і сировини та перехід до експорту металопродукції з високою часткою доданої вартості;
- пошук нових світових ринків збуту металопродукції;

- підвищення кваліфікації робітників зайнятих в операційній діяльності металургійних підприємств та підвищення рівня мотивації праці;

- отримання нових податкових та бюджетних пільг вітчизняними металургійними підприємствами.

На підставі проведеного аналізу літературних джерел, автором запропоновано систему показників для оцінки рівня безпеки розвитку фінансової складової промислового підприємства в умовах, що склалися, щодо визначення сприйняття підприємствами системи управлінських рішень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Worldsteel Association [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.worldsteel.org>

2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент [Текст] : учебный курс / И.А. Бланк – К.: Эльга - Н, 2006. – 546 с.

3. Васильєва Т.А. Проблема формування інвестиційних ресурсів підприємства в трансформаційній економіці [Текст] / Т.А. Васильєва, О.С. Грищенко // Вісник Української академії банківської справи. – 2005. – № 2(19). – С. 86-89.

4. Гриньов А.В. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств у глобальному середовищі [Текст] / А.В. Гриньов, Т.В. Деділова ; Харк. нац. автомоб.-дорож. ун-т. – Х. : ХНАДУ, 2007. – 147 с.

5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

6. Дискіна А.А. Інвестиційне забезпечення промислових підприємств на основі комплексної оцінки (на прикладі підприємств машинобудування): Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.04 / Одеський національний політехнічний університет. – Одеса, 2012. – 21 с.

7. Козенков Д.Є. Аналіз стану чорної металургії України: сучасні проблеми та шляхи розвитку [Електронний ресурс] / Д.Є. Козенков, О. В. Цимбалюк // Ефективна економіка. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2225>.

8. Коюда В.О. Основи інвестиційного менеджменту [Текст] : навч. посібник / В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда. – К. : Кондор, 2008. – 340 с.

9. Кулицький С. Українська чорна металургія: стан, проблеми, перспективи [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2016. – № 5. – С. 44-65. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2016/ukr5.pdf>

10. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність [Текст] : підручник / Т.В. Майорова ; Київський нац. екон. ун-т. – К. : Центр учбової літ-ри, 2009. – 472 с.

11. Мних Є.В. Економічний аналіз на промисловому підприємстві [Текст] : Навч. посібник для студ. екон. спец. / Є. В. Мних ; Інститут змісту і

методів навчання, Львівський держ. ун-т ім. І.Я. Франка. – Львів: Світ, 1998. – 207 с.

12. Мушнікова С.А. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств металургійної галузі України / С.А. Мушнікова // «Вісник економіки транспорту і промисловості» Випуск 68. – Харків, 2019. – С.132-137.

13. Мушнікова С.А. Управління фінансово- господарською діяльністю підприємств в умовах фінансової кризи / С.А. Мушнікова // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – Збірник наукових праць. Харків, ХАІ, 2014. - №3(27).

14. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом [Текст] / А.А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 472 с.

15. Хижняк О.С. Сучасний стан металургійних підприємств України: проблеми і перспективи розвитку / О.С.Хижняк // Молодий вчений, № 5 (45), 2017. – С. 762-768.

16. Шакура О.О. Теоретико-методологічний підхід до вдосконалення оцінки інвестиційної привабливості підприємств / О.О. Шакура, ЮВ. Сердюк-Копчекчі // Економіка і організація управління. – 2011. – № 2(10). – С. 88-95.

Додаток А

Показники оцінки рівня безпеки розвитку підприємства для формування управлінських рішень

Показники	Модель розрахунку	Скорочення
1	2	3
1. Показники використання виробничих ресурсів		
1.1 Показники ефективності виробничих засобів		
- Середня вартість основних	$F_{оф} = F_n \sum \frac{F_{еє} + m}{12} - \sum F_{е} \frac{(12 - m_1)}{12}$	F_H – вартість основних фондів на початок періоду;

виробничих фондів		$F_{вв}$ – вартість введених основних фондів за період; $F_{в}$ – вартість виведених основних фондів за період; m – кількість повних місяців функціонування введених основних фондів; m_1 – кількість повних місяців функціонування виведених основних фондів
- Фондовіддача	$f = \frac{N}{F_{оф}}$	N – обсяг реалізованої продукції; $F_{оф}$ – середня вартість основних виробничих фондів
- Фондоємність	$f_{\epsilon} = \frac{F_{оф}}{N}$	N – обсяг реалізованої продукції; $F_{оф}$ – середня вартість основних виробничих фондів
- Рентабельність основних фондів	$R_{оф} = \frac{P}{F_{оф}}$	P – прибуток від реалізації підприємства; $F_{оф}$ – середня вартість основних виробничих фондів
- Амортизація	A_m	Відшкодування в грошовій формі зносу основних фондів підприємства
- Амортизаційна віддача	$\lambda^A = \frac{A_m}{N}$	A_m – амортизація; N – обсяг реалізованої продукції
1.2 Показники ефективності використання матеріальних ресурсів		
- Матеріальні витрати	M	-
- Матеріаловіддача	$M_o = \frac{N}{M}$	N – обсяг реалізованої продукції; M – матеріальні витрати підприємства
- Матеріалоємність	$\lambda^M = \frac{M}{N}$	N – обсяг реалізованої продукції; M – матеріальні витрати підприємства
- Коефіцієнт обіговості	$\lambda^E = \frac{E}{N}$	E – середня вартість обігових засобів товарно-матеріальних цінностей; N – обсяг реалізованої продукції
- Коефіцієнт закріплення	$\lambda^z = \frac{N}{E}$	E – середня вартість обігових засобів товарно-матеріальних цінностей; N – обсяг реалізованої продукції
1.3 Показники ефективності використання праці		
- Чисельність виробничого персоналу	R	-
- Продуктивність праці	$D = \frac{N}{R}$	N – обсяг реалізованої продукції; R – чисельність виробничого персоналу
- Оплата праці	U	Витрати з оплати праці працюючого персоналу з нарахуваннями
- Реалізація продукції на 1 грн. оплати праці	$\lambda^U = \frac{N}{U}$	N – обсяг реалізованої продукції; U – оплата праці
2. Показники маркетингової діяльності		
2.1 Показники оцінки продажу продукції		
- Виручка від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	$N = F * f$ $N = M * M_o$ $N = R * D$	F – вартість необоротних активів; f – фондівіддача; M – матеріальні витрати; M_o – матеріаловіддача; R – чисельність виробничого персоналу; D – продуктивність праці
2.2 Показник собівартості продукції		
- Собівартість реалізованої продукції	$S = M + U + A_m + \text{інш. витр.}$	M – матеріальні витрати; U – витрати на оплату праці; A_m – амортизація

2.3 Показники оцінки величини та структури авансованого капіталу (активів)		
- Активи	$A = F + E$	F – вартість необоротних активів; E – середня вартість обігових засобів
3. Показники ефективності господарської діяльності		
3.1 Показники прибутку та рентабельності підприємства		
- Прибуток від реалізації	$P = N - A_3 - \text{ПДВ}$	N – обсяг реалізованої продукції; A_3 – акцизний збір; ПДВ – податок на додану вартість
- Валовий прибуток	$GP = P - S$	P – прибуток від реалізації підприємства; S – собівартість реалізованої продукції
- Чистий прибуток	$NI = GP + \text{Інш. доходи} - \text{Інш. витрати}$	GP – валовий прибуток підприємства
- Рентабельність основної діяльності	$R = \frac{P}{S}$	P – прибуток від реалізації підприємства; S – собівартість реалізованої продукції
- Рентабельність продажу	$R_p = \frac{P}{N}$	P – прибуток від реалізації підприємства; N – обсяг реалізованої продукції
- Рентабельність необоротного капіталу	$R_F = \frac{NI}{F}$	NI – чистий прибуток; F – вартість необоротних активів
- Рентабельність оборотного капіталу	$R_E = \frac{NI}{E}$	NI – чистий прибуток; E – середня вартість обігових засобів
- Рентабельність авансованого капіталу (активів)	$ROA = \frac{NI}{F + E}$	NI – чистий прибуток; F – вартість необоротних активів; E – середня вартість обігових засобів
- Рентабельність власного (акціонерного) капіталу	$ROE = \frac{NI}{EC}$	NI – чистий прибуток; EC – власний (акціонерний) капітал
4. Показники фінансового стану		
4.1 Показники ліквідності		
- Загальний коефіцієнт ліквідності	$K_1 = \frac{OЗ}{ПЗ}$	$OЗ$ – оборотні засоби; $ПЗ$ – поточні зобов'язання
- Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_2 = \frac{ГК + ДЗ}{ПЗ}$	$ГК$ – грошові кошти; $ДЗ$ – дебіторська заборгованість
- Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_3 = \frac{ГК}{ПЗ}$	$ГК$ – грошові кошти
4.2 Показники фінансової стійкості		
- Коефіцієнт автономії (концентрації власного капіталу)	$K_4 = \frac{ВК}{ЗК}$	$ВК$ – власний капітал; $ЗК$ – загальна сума капіталу підприємства
- Коефіцієнт фінансової залежності	$K_5 = \frac{ЗК}{ВК}$	$ЗК$ – загальна сума капіталу підприємства; $ВК$ – власний капітал
- Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$K_6 = \frac{OЗ - ПЗ}{ВК}$	$OЗ$ – оборотні засоби; $ПЗ$ – поточні зобов'язання; $ВК$ – власний капітал
- Коефіцієнт фінансової стабільності	$K_7 = \frac{ВК}{ДСЗ + ПЗ}$	$ВК$ – власний капітал; $ДСЗ$ – довгострокові зобов'язання; $ПЗ$ – поточні зобов'язання
- Коефіцієнт фінансового лівериджу	$K_8 = \frac{ДСЗ}{ВК}$	$ДСЗ$ – довгострокові зобов'язання; $ВК$ – власний капітал

4.3 Показники ділової активності		
- Коефіцієнт оборотності оборотних активів	$K_9 = \frac{P}{OЗ}$	P – прибуток від реалізації; OЗ – оборотні засоби
- Тривалість обороту оборотних активів	$T_1 = \frac{365}{K_9}$	365 – тривалість року; K ₉ – коефіцієнт оборотності оборотних активів
- Коефіцієнт завантаженості активів в обороті	$K_{10} = \frac{OЗ}{P}$	P – прибуток від реалізації; OЗ – оборотні засоби
- Коефіцієнт оборотності активів	$K_{11} = \frac{P}{A}$	P – прибуток від реалізації; A – активи підприємства
- Тривалість обороту активів	$T_2 = \frac{365}{K_{11}}$	365 – тривалість року; K ₁₁ – коефіцієнт оборотності активів
- Коефіцієнт завантаженості активів	$K_{12} = \frac{A}{P}$	P – прибуток від реалізації; A – активи підприємства
- Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{13} = \frac{P}{BK}$	P – прибуток від реалізації; BK – власний капітал
- Тривалість обороту власного капіталу	$T_3 = \frac{365}{K_{13}}$	365 – тривалість року; K ₁₃ – коефіцієнт оборотності власного капіталу
- Коефіцієнт завантаження власного капіталу	$K_{14} = \frac{BK}{P}$	P – прибуток від реалізації; BK – власний капітал